

Recenzja książki Jana Głuchowskiego „Podatki ekologiczne”

Robert Wolański

Postępujący rozwój przemysłu pomimo wielu jego pozytywnych oddziaływań na funkcjonowanie społeczeństw (rozwój medycyny, transportu, infrastruktury itp.) przyczynił się również do szeregu negatywnych następstw. Jednym z nich jest zanieczyszczenie środowiska.

Rozwój przemysłu nastąpił w mniejszym lub większym stopniu na całym świecie, w związku z tym degradacja środowiska ma charakter globalny. Jej rozmiary spowodowały podjęcie przez społeczność międzynarodową wspólnych działań, skierowanych na ochronę środowiska. Problem ten występuje również w Polsce, nawet w szczególnie szerokim zakresie. Jako były kraj socjalistyczny Polska przez cały okres powojenny do lat 90-tych nie brała w ogóle pod uwagę problemu zagrożenia środowiska naturalnego. Uważano, iż takie zagrożenie nie istnieje, co w rzeczywistości skutkowało postępującą degradacją środowiska. Sytuacja uległa zmianie z początkiem lat 90-tych, kiedy zostały wprowadzone działania zgodnie z zaleceniami Unii Europejskiej.

Bardzo ważną kwestią, związaną z zapewnieniem ochrony środowiska, jest znalezienie źródeł jej finansowania, zarówno w skali danego kraju, jak i przedsięwzięć międzynarodowych. Właśnie tej newralgicznej kwestii poświęcona jest monografia prof. J. Głuchowskiego „Podatki ekologiczne”. Jest to pierwsza pozycja książkowa w Polsce na temat podatków ekologicznych, które, według autora, powinny stać się w naszym kraju głównym źródłem zasilania wydatków na ochronę środowiska. Fakt ten jest tym ważniejszy, iż Polska w związku z przyszłą akcesją do Unii Europejskiej zobowiązała się do określonych działań na rzecz ochrony środowiska, których przewidywane koszty mają wynieść, według autora, ponad 30 mld EURO.

W moim przekonaniu książka, łącząc problematykę finansową z ochroną środowiska, przede wszystkim zwraca uwagę na konieczność intensywnych działań na rzecz wspierania środowiska oraz daje wskazówki, jak zdobyć środki na te cele. Autor jednoznacznie stwierdza wspólny ogólnonarodowy interes omawianych działań, co powinno oznaczać zaangażowanie wszystkich grup społecznych w ochronę środowiska. W związku z tym w pierwszej kolejności z opracowaniem powinny zaznajomić się osoby, sprawujące główne funkcje w państwie, czyli przedstawiciele Rządu, Prezydent, Parlamentarzyści, przedstawiciele władz lokalnych oraz grupy opiniotwórcze, np. ludzie nauki, organizacje pracodawców, organizacje pracowników. Bardzo ważny jest wzrost świadomości

narodowej, dotyczący potrzeby ochrony środowiska. Mam nadzieję, że monografia prof. J. Głuchowskiego przyczyni się do tego wzrostu.

Książka w bardzo dogłębny sposób przedstawia teoretyczną stronę podatków ekologicznych. Autor opisuje, jakie cechy powinny posiadać podatki ekologiczne, określa ich miejsce w systemie podatkowym, odniesienie do podatników, jak należy wybierać podmiot i przedmiot opodatkowania, podstawę opodatkowania i stawki podatkowe oraz jak ustalać rozmiar podatku i system zwrotów. Autor określa warunki akceptowalności podatków, kryteria podziału przy ich stanowieniu między władzami lokalnymi i centralnymi. Przedstawia współzależność obciążeń ekologicznych i zwolnień proekologicznych, sposób ich jednoczesnego stosowania w systemie podatkowym.

Następnie określa cele podatków ekologicznych oraz czynniki, warunkujące ich skuteczność, oddziaływanie na gospodarkę w skali danego kraju oraz w skali międzynarodowej, wpływ na przepływ kapitału. Autor omawia redystrybucyjne aspekty podatków ekologicznych, skutki opodatkowania ekologicznego oraz perspektywy ich rozwoju.

Z tego punktu widzenia książka powinna być przydatna pracownikom administracji publicznej, szczególnie skarbowej i związanej z ochroną środowiska, których zadaniem w przyszłości może być wprowadzenie podatków ekologicznych w Polsce.

Autor wskazuje na bardzo słabo rozwinięty w Polsce system podatków ekologicznych, co dodatkowo potwierdza przydatność książki w powyższym zakresie. Funkcjonują one pod nazwą opłat, zawarte są w ustawie o ochronie środowiska. Oprócz nich istnieją jeszcze opłaty produktowe i depozytowe. Autor nie przedstawia w ogóle rozwiązań proekologicznych w podatkach dochodowych. Jednakże takie rozwiązania w obu ustawach o podatku dochodowym znajdują się w rozdziale „Zwolnienia przedmiotowe”. Nie mają zatem one formy obciążenia, ale zwolnienia określonego dochodu z podatku. Ustawy zwalniają z podatku dochodowego dochody podatników, których celem statutowym jest działalność w zakresie ochrony środowiska, w części przeznaczanej na te cele. Również wolna od podatku jest część dochodów, uzyskanych w roku podatkowym z działalności gospodarczej, w której wykorzystuje się odpady, wytworzone na terytorium Polski, ustalona w takim stosunku, w jakim za poprzedni rok podatkowy pozostaje wartość wykorzystanych odpadów w ogólnej wartości surowców i odpadów zużytych w procesie produkcji.

Wskazany katalog rozwiązań jest bardzo ubogi, wymaga znacznego rozszerzenia, z racji przyszłych zadań proekologicznych. Wzory możliwych do zastosowania w Polsce podatków i opłat ekologicznych również można znaleźć w książce. Autor przedstawia szczegółowe przepisy unijne oraz kilku wybranych państw. Na podkreślenie zasługuje bardzo szerokie przedstawienie podatków i opłat ekologicznych w Holandii i Wielkiej Brytanii.

Dużą wartością książki jest bogaty materiał danych empirycznych, przykładów, dotyczących Polski, krajów UE i OECD. Ich analiza oraz porównanie pozwalają wykrystalizować docelowy system podatków i opłat ekologicznych w Polsce. Monografia zawiera obszerną bibliografię, dotyczącą podatków ekologicznych. Wskazane wyżej materiały mogą być szczególnie przydatne przyszłym twórcom tego systemu w Polsce.

Według mnie, w monografii można wyróżnić podstawowe spostrzeżenia autora o charakterze ogólnym w postaci następujących wniosków:

- problem ochrony środowiska ma charakter globalny i jest przedmiotem zainteresowania organizacji międzynarodowych,
- problem ochrony środowiska jest w Polsce zaniedbany, istnieje niska jego świadomość społeczna, szczególnie w porównaniu z państwami zachodnimi,
- istnieją znaczne trudności w rozwiązywaniu problemów ochrony środowiska o znaczeniu globalnym, np. redukcja emisji gazów cieplarnianych, oraz regionalnych, np. umiejscowienie wysypisk śmieci, egzekwowanie opłat ekologicznych,
- brak w polskim prawie finansowym rozwiązań systemowych, zasilających wydatki na ochronę środowiska,
- stworzenie systemu podatków i opłat ekologicznych powinno zostać poprzedzone dogłębną analizą proponowanych rozwiązań pod kątem ich skuteczności, oddziaływania na gospodarkę, uwarunkowań międzynarodowych,
- mechanizmy ochrony środowiska oraz jej finansowania w krajach OECD i UE, a w szczególności w Holandii, Wielkiej Brytanii i krajach skandynawskich, mogą być odpowiednim wzorem dla przyszłych rozwiązań w Polsce.

Powyższe wnioski z pracy umiejscawiają problem ochrony środowiska i jej finansowania w polskiej rzeczywistości oraz dają wskazówki do jego rozwiązania.

Oceniając bardzo pozytywnie książkę prof. J. Głuchowskiego, mam nadzieję, że przyczyni się ona do podjęcia w Polsce szerokiej dyskusji na temat ochrony środowiska oraz jej finansowania i docelowo do uchwalenia systemowych rozwiązań, służących sprostaniu tym problemom. Pracę polecam każdej osobie, której leży na sercu jak najlepszy stan polskiego środowiska i która widzi problem ze stworzeniem mechanizmów jego finansowania.

Jana Głuchowski, 2002, „Podatki ekologiczne”, Dom Wydawniczy ABC.